

Årsskrift 2011

Lokalhistorisk Arkiv for tidl. Gjern Kommune

*Vil selv du fatte
Dit væsens rod, -
Skøn på de skatte
De efterlod.
(Johs. V. Jensen)*

14. årgang

Lokalhistorisk Arkiv for tidligere Gjern Kommune

Bestyrelsen

Formand:	Carl-Johan B. Madsen, Gjern
Næstformand:	Carl Aksel Nielsen, Ellerup
Kasserer:	Jørn Froberg, Gjern
Sekretær:	Dorte Frandsen, Grauballe
Arkivleder:	Tage Franck, Gjern

Arbejdsudvalget

Aase Kusk, Gjern
Kirsten Secher Andersen, Gjern
Thomas Røddik, Fårvang
Hans P. Hansen, Fårvang
Ellen Andersen, Svostrup
Inger og Hans Pedersen, Grauballe
Aage Jacobsen, Sorring
Kirsten Andersen, Sorring

Årsskriftet sælges til medlemmer for 45 kr.
Pris til andre 75 kr.

Medlemskontingent: 30 kr. pr person.

Redaktion:

Carl-Johan B. Madsen ansvh.

Janni Gade

Indhold:

Formanden har ordet.	side	4
Den blinde Pige – Dagmar Andersen. <i>Af lærer Aksel Leth.</i>	-	6
Erindringer fra Djævlemosegård i Nebel v/ Grauballe. <i>Af Signe Clausen, f. Pedersen.</i>	-	11
Bødkerfaget – et gammelt håndværk. <i>Bearbejdet af Bodil Dahl-Nielsen.</i>	-	14
Min Hjemstavn, dens Natur og Folkeliv. <i>Af Niels Peter Nielsen.</i>	-	18
Livet på Grauballe Fattiggård uddrag af bestyrerens dagbog 1880 til 1907. <i>Af Dorte Frandsen.</i>	-	22
Arkivets udflugt 2010. <i>Af arkivleder Tage Franck.</i>	-	30
Gamle husråd. <i>Indsamlet af Dorte Frandsen.</i>	-	31

Formanden har ordet.

Så er vi igen nået til årets generalforsamling i lokalhistorisk arkiv, 1 år er igen gået og det er tid til status over den forgangne tid.

Årets første offentlige aktivitet var medlemsudflugten der løb af stablen den 22. juni og gik til Silkeborg, der har vi været før, men der er stadig interessante ting at se. Vi besøgte det gamle Rådhus, hvis fremtid der jo snakkes en del om. Vi havde allieret os med Keld Dalsgaard-Larsen, der ved en masse om rådhuset og historien bag. Herefter gik vi ned til Silkeborg museum, hvor vi besøgte købmand Jones' stuer. Her kunne Keld Dalsgaard-Larsen naturligvis også fortælle en del. Kaffen blev drukket i museets cafeteria.

Årets udstilling blev afholdt på arkivernes dag som i 2010 var den 13. november. Her havde vi fundet arkivets samling af tøj fra oldemors tid frem, samtidig viste vi en samling af bødker værktøjer som arkivet i sin tid har fået af bødker Svend Sørensen i Gjern. Derudover blev der vist forskellige høstredskaber. Udstillingen var pænt besøgt og vi kan heller ikke klage over pressedækningen. Der var omtale med billeder både i Midtjyllands avis og Gjern Folkeblad.

En af årets efterhånden faste aktiviteter er udgivelsen af årets arkivkalender, der sker i december måned. Man må slå fast at det er en succes og alle eksemplarer hurtigt bliver udsolgt også selvom kalenderen tit først er på gaden et stykke hen i december. Og vi har materiale nok at tage af mange år endnu.

Vi har siden engang i efteråret 2010 haft gang i en indsamling af billeder med relation til offentlige udflugter og arrangementer arrangeret af skoler, foreninger og lignende. Formålet var og er at indsamle billeder med beskrivelse omkring dette emne. Desuden var det meningen at det hele skulle munde ud i en fælles udstilling i arkivsamtidsrådets regi den 12. marts 2011. Denne udstilling er flyttet til arkivernes dag 2011, for at vi og de andre arkiver kunne få bedre tid til at arrangere udstillingen. Vi har i Gjern fået en del billeder med mange sjove emner vi nu skal prøve at lave en udstilling af.

Som i måske kan huske er arkivet involveret i projekt Audioguide, som ved forskellige lokaliteter i vores område giver mulighed for at ringe til en telefonsvarer der fortæller om stedet man står på. Dette projekt er blevet genopfrisket i 2010 og en ny brochure er blevet fremstillet og lagt ud på relevante steder. Generelt bliver posterne i vores område godt benyttet, dog er posten ved Svostrup kro næsten aldrig i brug.

Arkivets årsskrift udkommer i år for 14. gang med spændende artikler fra vores dækningsområde som er den tidligere Gjern kommune. I år har det knebet lidt med at få

artikler, så vi har været i arkivet for at finde stof til årsskriftet. Ikke at det gør skriftet dårligere men vi kunne godt tænke os at I medlemmer ville skrive artikler til os, så det hele ikke altid hænger på arkivets medarbejdere.

Et arkiv som vores drives af bestyrelsen og en række flittige medhjælpere. Men desværre holder medhjælpere jo ikke evigt og derfor skal vi løbende have nye. Det vi har brug for, er personer der har et vist lokalkendskab og har lyst til at arbejde med arkivering og formidling. Det skader heller ikke hvis I har kendskab til IT. Vi vil meget gerne have folk fra hele arkivets område så vi dækker så bredt som muligt.

Løn udbetaler vi ikke, men der kaffe når man har vagt på åbningsdagene. Desuden bliver holdt en udflugt eller lignende med et vist fagligt præg samt julefrokost.

Hvis det skulle have din interesse, skal du endelig kontakte bestyrelsen for arkivet.

Igen i år har arkivet investeret i IT hardware idet vi har indkøbt en bærbar PC og en ekstern lager enhed blandt andet til opbevaring af alle de billeder vi får scannet.

Den 7. april 2010 døde Frode Rydal Nielsen. Frode var med fra arkivets start og sad i mange år i arkivets bestyrelse som næstformand. Frode var altid parat til at hjælpe folk og den periode han var syg og ikke kunne komme på arkivet, kunne vi blot henvise til ham så prøvede så af bedste evne at hjælpe folk hjemmefra. Heldigvis blev Frode rask igen, så han kunne komme ned på arkivet igen.

Frode vil blive husket både for sine menneskelige egenskaber men også for hans store viden om specielt Voel men også om resten af vores område.

Æret være hans minde.

Tilslut vil jeg igen takke vores flittige medhjælpere og bestyrelsesmedlemmer for Deres indsats i 2010.

Den blinde Pige – Dagmar Andersen.

Af lærer Aksel Leth, Gjern

15 km. nordøst for Silkeborg ligger landsbyen Gjern. Tidligere, indtil Langå-Silkeborg banen blev nedlagt, en stationsby, nu en stærkt voksende landsby, midtpunkt for Gjern kommune med skole, kirke og rådhus. Gennem byen strømmer Gjern å og fortsætter i smukke slyngninger gennem ådalen, inden den udmunder i Sminge sø, en udvidelse af Gudenå, der danner sognegrænsen mod vest. Det omgivende landskab er stærkt kuperet, og her må særlig fremhæves de smukke Gjern bakker med den sjældent kønne Store Troldhøj, som med sin skarpskårne kegleformede kontur let kunne give overtroiske folk indtryk af at være befolket af trolde.

Omkring 1860 flyttede købmand Jens Andersen med sin hustru Johanne til byen. Han stammede fra Stilling og kom fra Veng sogn. De købte en lille købmandsforretning i nærheden af kirken. Ved siden af købmandshandelen drev han lidt slagterforretning, købte f. eks. gæs op, som han slagtede og solgte på torvet i Århus. Desuden var han hjemmeslagter. Der var ikke så få børn i ægteskabet, men her skal vi kun beskæftige os med en af dem, datteren Dagmar Andersen, der blev født d. 9. februar 1874. Hun havde fra fødselen af en deform hofte, så hun hele sit liv måtte gå med en tyksålet støvle og med meget høj hæl. Ellers var hun en kvik lille pige, måske lidt rapmundet, der sjældent blev svar skyldig. Men i 7 – 8

års alderen rantes hun af en kirtelsygdom i øjnene, der efterhånden gjorde hende helt blind.

Den blinde pige, malet af Ejner Nielsen, 1896-98
(Den Hirschsprungske Samling)

Det må have været svært for hende at erfare, at hun aldrig ville komme til at se. Men hun kunne altid senere erindre, hvordan farverne så ud og de forskellige tings form og udseende. – Hendes skolegang blev det vist småt med, men en fordel var det, at hun boede nær ved

skolen og i lærer Bundgaard havde en dygtig og samvittighedsfuld lærer.

Men skulle hun kunne klare sig selv, måtte hun lære noget, der kunne give dagligt udkomme. Kunne hun ikke det, var der kun forsørgelse af fattigvæsenet at holde sig til. For sociallovgivning i hendes barndom omfattede kun fattig-hjælp og så lidt hjælp af den såkaldte fri fattigkasse. Nu er det Gud ske lov helt anderledes.

Dagmar Andersen blev så i halvfemserne elev på Det kgl. Blindeinstitut i København, hvis forstander var den fremragende pædagog Johannes Moldenhawer. Her lærte hun bl.a. kurvefletning og strikning, f. eks. blev hun dygtig til at strikke og hække babyud-

styr. De forskellige slags garn hun brugte, blev lagt i hver sin bunke efter farverne. Hun kunne huske, hvor hver enkelt farve lå, og tog aldrig fejl af dem. Hun kunne også lave børster.

Men det job, hun gik mest op i, og som kom til at fylde hendes liv, så hun med fuld ret kunne føle sig som en nyttig samfundsborger, var orgelspillet. Hun lærte at spille på både klaver og orgel, mens hun var på instituttet. Egentlig musikalsk var hun vist ikke, men hendes store energi og villien til at ville klare sig selv, drev hende. Man behøver ikke meget fantasi for at forstå, hvor svært det må være først at skulle lære noderne i blindskrift ved fingeraf-læsning, og derefter omsætte dem i toner på orgel og klaver.

Fra venstre: Maren Koudal, Maren Sørensen, Stine Murers og Dagmar Andersen.

Men Dagmar Andersen nåede trods vanskelighederne stor færdighed på disse instrumenter, som hun hele sit liv fik megen brug for.

I hendes hjemby Gjern var der dengang et stærkt menighedsliv, dels af indremissionsk farve, men også af grundtvigsk.

Dette stærkere menighedsliv fik sit naturlige udtryk i sangen, både i hjem og kirke. Der opstod efterhånden et ønske om at få installeret et orgel i kirken, et ønske, som den daværende sognepræst Wolf støttede. Man fik indsamlet et beløb tilstrækkeligt stort til køb af et orgel. Kirken ejedes dengang af grevskabet Frijsenborg, og grevskabet betalte et pulpitur, hvorpå orgelet opstilledes i 1898. Som organist ansattes pastorinden fru Wolf. Hun fungerede dog kun et år, da pastor Wolf i 1899 kaldtes til sognepræst i Viby ved Århus. Men Dagmar Andersen var nu færdig med sin uddannelse og i 1899 ansattes hun som organist og fik dermed den gerning, der kom til at fylde hendes liv og give hende arbejdets glæde. Lønnen var lille, men hun tjente lidt ved at give musikundervisning, fik vist også lidt legathjælp, og da hun var sparsommelig, hun var jo opdraget i nøjsomhed, slog hun sig igennem. Hun var et meget propret menneske. Alt skinnede af renhed og lå på sin rette plads. Hun pudse og børstede så længe på tingene, at hun var sikker på, at nu kunne det ikke blive finere. Man synes måske, at en sådan tilværelse må have været grå og trist, men sådan følte

Dagmar Andersen det sikkert ikke. Hun havde lært resignationens svære kunst og sagde vel, som de gamle så ofte sagde, når det ikke gik så godt, som man ønskede: ”Det skulle jo nu være sådan”. Skæbnetro og troen på et alfa-derligt forsyn gav dem hvile. En stor oplevelse blev det for hende, at hun lærte maleren, professor Ejnar Nielsen at kende.

Ejnar Nielsen var københavner, søn af en hofskomager. Han kom på grund af sine store kunstneriske evner på kunstakademiet, dog først efter at han efter forældrenes ønske var udlært i malerfaget. Han var en dybt tænkende natur, som optoges stærkt af spørgsmålet om liv og død og menneskers ofte ulykkelige skæbne. Han kunne ikke rigtig finde sig til rette med den undervisning, akademiet gav ham, og forlod derfor akademiet som 22 årig for at hans talent kunne få lov til at udvikle sig under friere former.

Med lidt understøttelse hjemmefra, rejste han til Jylland, hvis landskaber med de stortskårne linier tiltalte hans formsans meget. Han opholdt sig en tid i Silkeborg for at finde et passende sted i en uberørt natur hos primitive mennesker, hvor han kunne lidt at være.

Det blev Gjern, han valgte. Her fandt han noget af det, han søgte. Fra 1894 til omkring først i 1920'erne havde han sommerophold her, kun afbrudt af enkelte udenlandsrejser. Han levede sig helt ind i befolkningens liv, delte deres sorger og glæder, og fandt derved skikkelsen, der svarede til hans tungsindige

grublen over tilværelsens tilsyneladende meningsløshed. Nogle af sine bedste billeder malede han i Gjern. Jeg nævner ”Døden og krøblingen” fra 1899, ”Den syge pige” 1896, tilh. Statens museum for Kunst. Han fandt hende i et husmandssted i Gjern Bakker, som offer for tuberkulose, dengang en svøbe for befolkningen, en folkesygdom. Dette billede blev brugt i agitationen for oprettelse af tuberkulosesanatorier, så de syge kunne blive behandlet uden for deres hjem.

Ejnar Nielsen kom altså til at kende Dagmar Andersen som ung, og han fik interesse for hende, ikke alene som billedmotiv, men også som menneske. Han følte med hende og forstod hende, for sandt er det: ”At den har aldrig levet, som klog på det er blevet, han først ej havde kær.”. 1897 lavede han et udkast til et maleri af Dagmar Andersen, men først 1898 malede han mesterværket: ”Den blinde pige”, som nu hænger i Den Hirschsprungske Samling. Man ser Dagmar Andersen sortklædt efter egnens skik, følede på en blomst, som hun holder i hånden og i erindringen genskaber sin barndomstid, da hendes øjne kunne fortælle hende om farver og form. Bag hende ser man et Gjernlandskab i forenklet form med åen slyngende sig gennem dalen og med bakkerne i baggrunden.

1905 vendte han igen tilbage til dette emne med billedet: ”En læsende blind pige”. Her sidder Dagmar Andersen, sortklædt med mørk baggrund. På skørtet har hun den opslåede bibel i blindskrift, og kunstneren lader lyset falde

på bibelen, derfra kastes det på hendes ansigt, symboliserende hvorfra den blinde får det indre lys, der giver hendes liv mening. Billedet er et af Ejnar Nielsens bedste, og for ham var Dagmar Andersen ikke blot en velegnet model, men et menneske, der trængte til hans forståelse og omsorg.

Da han senere byggede en villa i Gjern til sommerophold (det nuværende syge- og rekreativshjem) hentede han hende hver søndag, for at hun skulle til middag hos ham, og efter middagen ledsagede han hende hjem igen. Så længe hun levede, fik hun en julehilsen fra ham.

I mange år havde hun en logerende, en arbejdsmand, der hed Hans Peter Jensen. Han stammede fra Fyn og blev derfor kaldt Hans Peter Fyn. Han kom til Gjern, da Langå-Silkeborg banen byggedes først i århundredet. Han var dengang det, som man kaldte en banebisse, og havde en vis hang til spiritus. Da baneanlægget var færdigt, fik han et værelse hos Dagmar Andersen og boede der til sin død. Hun fik en god indflydelse på ham, så han igen kom på ret køl. Han læste avisen højt for hende og hjalp hende i det hele taget på mange måder. Da Dagmar Andersen som en af de første fik radio, fik han også en høretelefon, så han kunne lytte med. Han var dygtig til havearbejde og havde flere haver at passe. Da han blev 70, skænkede en kreds af beboerne ham en lænestol. Han var blevet anerkendt som en af byens egne.

Byens beboere og særlig dem, hun var vokset op sammen med, satte pris på Dagmar Andersen. Ofte var hun gæst hos dem. I de yngre år kunne hun selv færdes i byen, men da hun blev ældre, kneb det. Men kirkebetjentens kone, der for øvrigt også var bælgræder, hentede hende og fulgte hende hjem igen, når hun skulle op i kirken.

Nægtes kan det ikke, at da hun blev oppe i årene, kneb det undertiden med at holde takten under orgelspillet. Men man bar over med dette og lod hende fortsætte, indtil døden satte punktum. Denne kom pludselig og uventet. Hun havde en aften været på besøg hos en veninde og følte sig lidt dårlig. Hun blev fulgt hjem af veninden, men ville ikke have yderligere hjælp. Om morgenen kunne mælkeemanden ikke komme ind, fordi døren var låst. Han anede uråd, og gik sammen med en anden op

på loftet, hvor hun havde sit lille kammer. Der fandt man hende død, men fuldt påklædt, under omstændigheder der kunne tyde på, at hun havde villet stå op for at få hjælp, men havde fået et ildebefindende, der medførte døden. Vemodigt var det, at begravelsen ikke kunne foregå fra kirken, den kirke, hun havde tjent så trofast gennem 51 år. Men på grund af reparation var kirken lukket og begravelsen måtte derfor foregå fra kapellet. Under den klare blå septemberhimmel samledes en stor skare for at vise hende den sidste ære.

I sin tale over hende, omtalte sognepræst H. A. Pedersen bl.a.: Med Dagmar Andersen er et godt menneske gået bort. Hun var et fint menneske og en stærk personlighed. Hun lærte sig den kunst at komme selvstændig gennem verden og klare sig selv trods sit handicap: Blindheden.

Erindringer fra Djævlemosegård i Nebel v/ Grauballe

Af Signe Clausen, f. Pedersen (1903-1980)

Djævlemosegård ca. 1912

Jeg er nok den der, som den ældste af børneflokket, bedst husker vor far. Jeg syntes, at far var sådan en køn mand. Jeg kunne lide at sidde og se på, når han barberede sig. Men ellers forbinder et barn på 5-6 år vel ikke meget med det. Far var den han var. Han var altid hos os, anderledes var det ikke. Far havde vist aldrig været ude hos fremmede, undtagen da han var soldat. På højskole havde han ikke været, hvad mor syntes var en stor skam. Vor bedstefar var en ældre mand, da far var ganske ung, så det var ganske naturligt, at far blev hjemme og tog sig af bedriften.

Far var aktiv

Far havde altid så mange ting at gøre. Det var netop i de år den såkaldte mejeristrid stod på. Far var meget ivrig efter at få mejeriet til Grauballe, ligesom han også arbejdede på at få oprettet en

brugsforening og deltog i det kristelige ungdomsarbejde. Det var mange aften, han var til møde eller generalforsamling.

Jeg mindes så mangan dejlig sommeraften, hvor jeg, når de små var lagt i seng, fik lov at følges med mor op til grusgraven. Der sad vi så og ventede på far. Når vi hørte ham komme, løb jeg ham i møde, og så fulgte vi ad hjem, mens far fortalte mor, hvad der var blevet drøftet på mødet.

Hjemme på gården

Hver sommer blev der lavet tørv i mosen, der jo dengang var meget større end nu. Og da det var gode sorte tørv, kunne far sælge alle dem, der kunne fremstilles. Der var ælteværk med hestegang, og Ingeborg og jeg måtte skiftes til at køre hesten en kvart dag ad gangen. Det var jo bare at trække rundt efter den og sørge for at den ikke gik i

stå, men trivielt kunne det være for et par småpiger på 5-6- år.

Der var mange vildænder i mosen dengang, og de tamme ænder ville også gerne lave rede mellem sivene. Mor var altid bange for at ræven skulle tage dem, han havde jo også sin gang i mosen. Jeg kan huske engang, hvor mor talte om, at det var længe siden hun havde set "den hvide and". Hun var vis på, at det var tiden, den skulle ruge ud. Far kunne ikke på nogen måde finde dens rede, men så lykkedes det alligevel. En aften, da vi alle havde lagt os, mor var også gået til ro, kom far springende ind i sovekammeret med "den hvide and" og sin hat fuld af små gule pippende ællinger.

Far havde købt et par hvide russerheste, Jacob og Jerrick. Det var livlige dyr, så far skulle passe på ikke at lægge tømmerne fra sig. Det havde han så alligevel gjort en dag, han arbejdede oppe i marken, med det resultat at hestene stak af ad Grauballe til, og far måtte

Mette Marie Pedersen f. Jensen

løbe bagefter. Der var vejarbejde på landevejen og far blev ærgerlig over, at arbejderne bare stod og gloede, i stedet for at løbe frem og tage hestene, der jo slet ikke var løbske, men bare ville have sig en løbetur. Da far kom tilbage med dem, var der en af mændene der sagde: "Nå, du fangede dem da!" Hvertil far svarede: "Ja, sådan et par skikkelige heste, kan enhver da tage". Et par dage efter fik vi besøg af fars moster Maren fra Engesvang. Det kunne vi godt lide, for hun var sjov og snaksom, og netop den dag havde hun en særlig dramatisk historie at fortælle. Hun havde talt med sin nabo, der havde været på vejarbejde i nærheden af Grauballe, da der kom flintrende et par løbske heste. De var fuldstændig tossete, og vejmandene måtte springe for livet, ellers var de blevet sparket for-dærvet. Men hestens ejer sagde ganske roligt, at det var et par skikkelige heste, så moster Maren var rigtignok enig med sin nabo i, at det var en særmand, der kunne tage det på den måde-

Hans Pedersen

sådan et par vilde heste kunne jo have ødelagt sig selv og meget andet på den færd.

Da moster havde endt sin beretning sagde far, med et glimt i øjet: ”Jeg kan godt fortælle dig hvem den mand er, og hvis du vil se hestene, kan du følge med ud i stalden.” Jerrik blev solgt, da far var død, men Jacob havde vi i mange år.

Far blev syg

Far var ung, kun 34 år, da han, efter få dages sygdom, blev kaldt bort fra sin livsgerning.

Jeg husker tydeligt den søndag, den 1. maj 1910, da far kom hjem fra kirke og var syg. Han måtte gå i seng med det samme, og han kom ikke op mere. Far lå i febevildelse, og der måtte være nogen hos ham dag og nat. Naboer og venner kom og hjalp mor på alle måder, men sygdommen tog til, og midt i ugen blev far kørt til Viborg i sygevo-
gen fra Silkeborg, hvor der dengang kun var et ganske lille sygehus. Mor gik til Grauballe hver dag for, gennem telefonen, at høre, hvordan far havde det. En dag kom hun hjem, det var søndag den 8. maj, og sagde stille og tungt: ”Ja, nu er Hans død.” Vi små børn forstod jo ikke, hvad det indebar, og de travle dage, der nu fulgte, fandt vi vel helt spændende. Der var så meget, der skulle gøres, og så mange fremmede, der kom og gik. Ingeborg og jeg var med i kirke, da far blev begravet. Vor faster Kathrine syntes, at det skulle vi. Sådan et par store piger kunne godt være stille. Vi havde tit været med i kirke, gået ad kirkestien

ned over Dalsgårds mark, så det var vi vandt til, men jeg har aldrig set så mange mennesker samlet der, som den dag. Kirken var helt fyldt. Ude ved graven sang man salmen ”Herrens venner ingensinde mødes skal for sidste gang”. Det var første gang, jeg hørte den. Bagefter blev følget bedt om at gå ind i kirken igen, der skulle være barnedåb. Vores yngste bror, der var seks uger, blev døbt, og fik navnet Hans Pedersen. Han skulle have heddet Martin efter morbroder Mads i Amerika, men nu blev det så fars navn han fik.

Efter fars død kom der en tung og trang tid for mor, men det er mit bestemte indtryk, at alle var gode mod hende, både naboer og venner, men også andre, som vi ikke havde haft så meget med at gøre, ville gerne hjælpe hende og vise hende venlighed. De syntes alle, hun var hårdt ramt.

Ja, mindet lader som ingenting-er dog et lønligt kildespring. Der kunne være meget mere at fortælle, så mange små træk der dukker frem i erindringen, men det er så langt borte, det er så længe siden, så lad det være nok. Mor havde vi hos os til vi alle blev voksne og med dyb inderlig taknemmelighed vil vi tænke tilbage på det gode trykke hjem hun gav os.

Sine Clausen f. Pedersen

Bødkerfaget – et gammelt håndværk.

Bearbejdet og renskrevet af Bodil Dahl-Nielsen i 2011.

Bødkerværkstedet ca. 1940

Svend Sørensen havde bødkerforretning og røgeri på Søndergade 5 i Gjern fra 1936 til 1969. Røgeriet blev dog ikke nedlagt før i 1979. Da Svend Sørensen kom til Gjern var der beboelse og værksted i sammen bygning. Allerede i 1940 køber Svend Sørensen et stykke jord, hvorpå han formodentlig har bygget et nyt værksted. I 1942 bliver det næste jordstykke indkøbt, beliggende på den modsatte side af Søndergade. På denne grund byggedes et nyt hus til beboelse. Endelig blev der i 1960 indkøbt yderligere jord ved siden af værkstedet. Det blev beplantet og desuden brugt til køkkenhave.

Svend Sørensen fortæller selv om sit håndværk, nedskrevet i 1985.

I oktober 1936 kom jeg cyklende til Gjern fra Pederstrup ved Kjellerup, hvor min forlovede stammede fra. Jeg havde købt et af de i alt 500 bødkerværksteder, som på det tidspunkt fandtes i Danmark

Jeg havde nemlig købt GJERN BØDKERFORRETNING af bødker Kresten Kroman, der var gift med Andrea, datter af jordmoderen i Gjern, fru Jespersen.

Kroman havde haft forretningen i 50 år. Hans kone syede ligtøj og bandt kranse, så efter den tids muligheder var

de velhavende folk, da de solgte værkstedet.

Da jeg overtog værkstedet var det ca. 20 år gammelt. Huset var opført i bindingsværk; et gammelt stuehus fra en gård ude i "Domdal", måske i nærheden af "Storgård". Kroman havde brækket det ned og genopført det i Gjern. De første år var der værksted i den ene ende af huset.

Da jeg overtog det sammen med værkstedet, gav jeg 8000 kr. for det. En god pris efter den tid.

Kroman og hans kone købte den nyopførte villa "Otium" for 7000 kr.

Det gamle hus var i dårlig stand, kun en af kakkelovnene havde rist, de andre havde halve slibesten. I gården var der en træpumpe, så alt vand skulle bæres ind i beboelsen, hvad enten det var til madlavning eller til storvask.

Grundlaget for at drive bødkerforretning var leverancen af smørdritler til mejeriet, som lå på den anden side af Søndergade. Den første drittel, jeg leverede, kostede 1,95 kr. inklusive materialer og arbejds løn. Nu i dag (1985) koster en sådan drittel brugt til fastelavnstønne 88,95 kr.

Dritlen blev lavet af bøgetræ, beslået med 8 hollandske pilebånd, som blev skåret sammen med tollekniv og derefter drevet på plads med et drivtræ og en hammer. For at få endebåndene trukket op over enden af dritlen, brugtes en båndhage. Dritlen blev rejst op på gulvet, og for nybegyndere var det svært at undgå, at stavene faldt fra hinanden i rejsebåndet. Når stavene var drevet lige, brugtes en vinde til at snøre stavene

sammen i den anden ende, så den fik tøndefacon. Derefter blev den drevet sammen i jernbånd og senere belagt med pilebånd.

Foruden dritler blev der lavet mange saltkar (til saltning af kød efter slagting), skoldekar (der blev brugt ved slagting), runde baljer med ører, vaskekar og ajletønder.

I 1936 var priserne som følger:

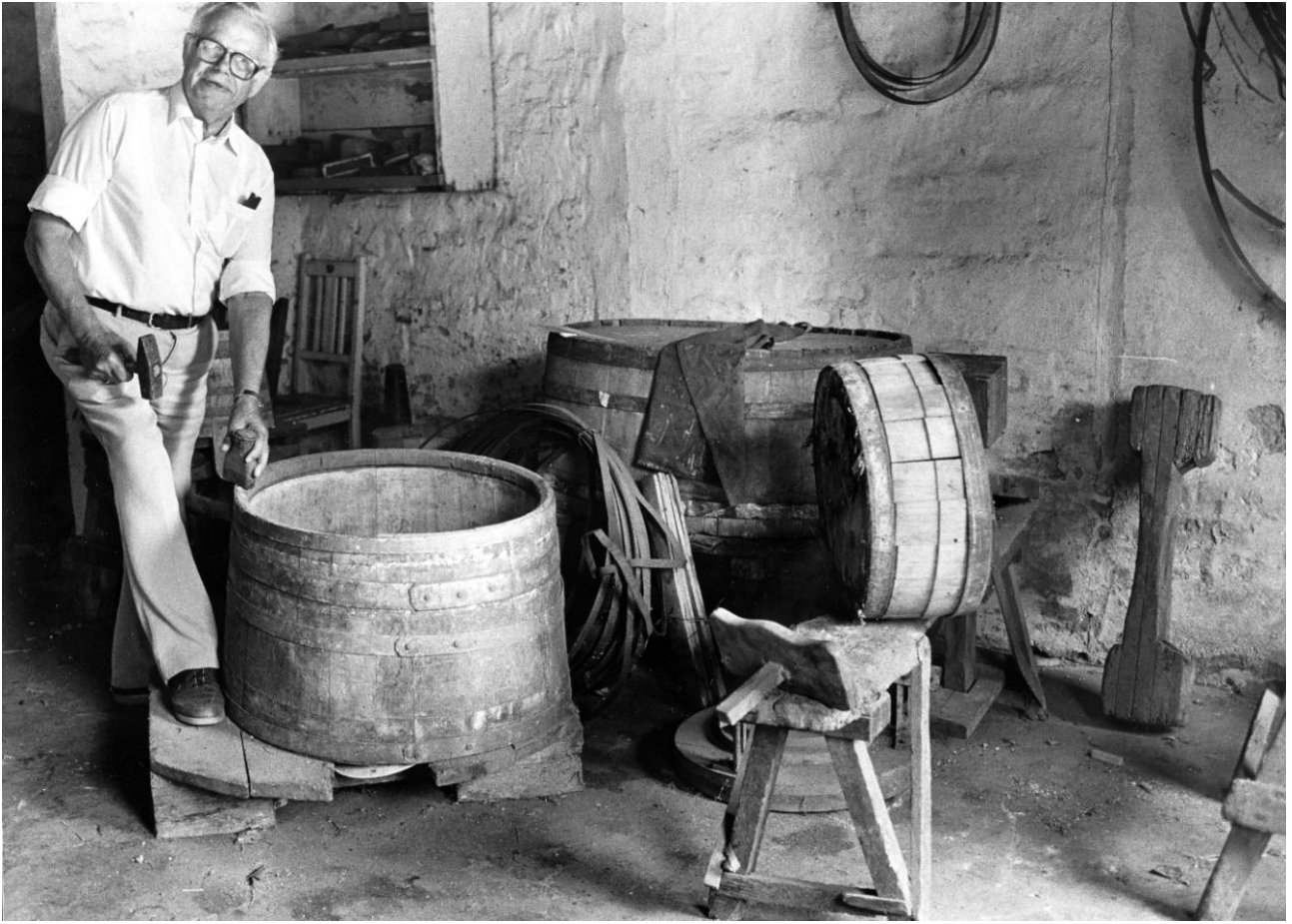
1 stort saltkar	26 kr.
Ørebaljer	12 kr.
Skoldekar	26 kr.
Vaskekar	18 kr.
Ajletønne 500 l	55 kr.

På den tid var det største, jeg lavede en 700 liters ajletønne. Bønderne kørte ajle ud med tøndehjul hvilende på en stiv arbejdsvogn med træhjul, så hestene havde svært ved at trække et sådant læs i blød muldjord.

Alle disse bødkerarbejder blev udført i ru fyrretræ, som jeg savede igennem med håndsav. Det kunne godt være drøjt, når det drejede sig om en ajletønne på 700 l, som var 4 alen (ca. 2½ m) lang.

Dengang brugte man målet alen, også når man købte træ. En alen er 62,8 cm.

Derefter strøg jeg stavene til på en strygehøvl efter model, og modellen gav jo størrelsen på de forskellige kar og tønder. Det foregik på den måde, at strygehøvlen var rejst imod arbejdsbordet, så den virkede som vor tids opretter, og jeg førte så træet henover høvlen. Derefter blev stavene rejst i jernbeslagsbånd, og så kunne jeg begynde at høvle staverne af udvendig med en betrækshøvl. Senere blev de belagt med

Svend Sørensen i sit værksted 1986.
 Fotograf: Peter Baltzer

jernbånd, som jeg selv nittede på ambolt med jernnagler, dertil brugtes sleger. Til at høvle karrene indvendig brugtes runde håndhøvle, som var af forskellig størrelse til de forskellige diametre i karrene. Rillen til bunden blev lavet med et stykke værktøj, som hedder en krøs, og bundene blev skåret til med en båndkniv. Det var vanskeligt at lære, da kniven skulle styres med hånden. Til bødkerarbejdet brugtes forskellige knive: båndkniv, krumkniv og studser.

Da krigen kom i 1939 fik jeg tilbudt et arbejde på mejeriet. Jeg skulle fyre

med lyng, halm og fyrretop. Jeg var ret nyetableret og vidste ikke, hvordan fremtiden ville forme sig for bødkerfaget, så jeg tog imod tilbuddet for den formidable sum af 2 kr. om dagen med en arbejdsdag fra kl. 4.30 om morgenen til kl. 10.00 om formiddagen. På det tidspunkt fik en arbejdsmand 5 kr. om dagen på egen kost og 4 kr. hvis han fik middagsmad, hvilket var tilfældet når man arbejdede for bønderne.

Efter trekvart år måtte jeg opgive dette arbejde, da bødkerhåndværket fik en renæssance. Alle skulle have saltkar, det være sig både præster og degne, ja,

selv politiet, selvom det var ulovligt at sælge grise til private.

I disse år arbejdede jeg på værkstedet fra kl. 6 om morgenen til omkring midnat. Jeg drev det til pr. dag at lave 3 saltkar foruden dritlerne til mejeriet.

En bødker blev dengang kaldt bødkerutæt, hvis saltkarret ikke kunne holde saltlagen indenbords.

Man havde også et mundheld, der lød således:

En bødker uden krid (kridt), må man overskid.

Jeg drev også røgeri ligesom min forgænger Kroman havde gjort. Der blev hos mig røget flæsk fra 20 kirkesogne. Umådelige mængder blev det til i løbet af de 43 år, røgeriet eksisterede.

Omkring 1950 begyndte plastik at blive brugt til kar og vaskebaljer. Alligevel havde jeg de sidste år, jeg drev forretningen, meget travlt med lange arbejdsdage, da jeg efterhånden lavede

dritler til 6 mejerier: Gjern, Fårvang, Voel, Dallerup, Klintrup og Anbæk. I alt 15.000 stk. om året til en pris på 12,50 kr. pr. stk.

I 1969 gik mejerierne over til anden form for emballage til smørekspotten, og desuden blev mange mejerier nedlagt, så jeg lukkede værkstedet. Dermed var bødkerhåndværkets epoke i Gjern forbi.

Røgeriet blev dog ikke nedlagt før 1979. På det tidspunkt var der blevet røget flæsk i Gjern i 93 år. Da jeg begyndte at røge, fik jeg 60 øre for en skinke, da jeg sluttede var prisen 10 kr.

Bødkeren flyttede senere til Silkeborg, men beholdt i mange år sit jordstykke med træer og have. Svend Sørensen døde d. 8. januar 2007, 93 år gammel. Værkstedet eksisterer ikke længere, men bødkerens værktøj er nu en del af inventaret på Lokalhistorisk Arkiv i Gjern.

Bødkerværkstedet 1979.

Min Hjemstavn, dens Natur og Folkeliv.

Niels Peter Nielsen, Ellerup

Skrevet som fristil ca. 1930, under et ophold på Askov Højskole

Mit Hjem er i Landsbyen Ellerup i Gjern Sogn, der ligger ca. 15 km Nordøst for Silkeborg paa et Højdedrag, der ligesom en Halvø kiler sig ud i en Dalsænkning, hvori Gjern Aa, en lille "Biflod" til Gudenaen, har sit Løb.

Naar man fra Bakken uden for mit Hjem ser ned over Dalen med de skovklædte Brinker paa begge Sider, saa ligger Sogne- og Stationsbyen Gjern for enden af Dalen. Man ser tydeligt paa de ca. 2 km.s Afstand de mange røde, blaa og graa Tage, der tager sig godt ud mod de store lyng- og skovklædte Bakker bagved, og man skimter den smukke hvide Kirke ind mellem nogle store, slanke Træer. Paa Dalens nordre side bugter Vejen sig, der forer fra Ellerup til Gjern, ned over Aaen i en gullig stribe.

Niels Peter Nielsen

Gjern ligner ellers alle andre Stationsbyen med sin spredte og uensartede Bebyggelse, men Omgivelserne er meget smukkere udstyret fra Naturens Haand end de fleste andre Steder, saa Byen faar et meget venligere og hyggeligere Udseende end tilsvarende Byer i Almindelighed har det.

Mod Nord, Øst og Syd er der god og frugtbar Jord, dels stærk og kraftig Lerbord, dels let og mild, dyb Muldjord, men overalt er der store Bakker og Sænkninger, som kan være til megen Ulempe for Landmanden. Imidlertid giver det Landskabet en Skønhed, som man nødig vil undvære, selvom det set fra et praktisk Synspunkt var rarere, at det var jævnt, og Naturen bliver ikke mindre smuk og storslaet at iagttage til de forskellige Aarstider. Naar som Foraaret Træerne i de mange Smaaskove, hovedsagelig Egeskov, der finders omkring paa Skrænterne, udfolder sig i deres lysegrønne pragt, saa er Landskabet smukt og smilende. Efterhaanden som sommeren gaar, bliver det endda kønnere og kønnere. Ind mod Høst, naar Skoven rigtig har faaet det dybe og mørke grønne Skær, og Kornet begynder at gulnes rundt paa de bakkede Marker, saa er Naturen af endnu større Skønhed. Dog er Efteraaret vist den Aarstid, da Naturen er allersmukkest. Saa faar Markerne et gulligt og mat grønligt Skær, og Træerne i Skov og Krat faar de mest vidunderlige Farver, bliver røde og grønne, brune og

gule med alle mellemliggende Nuancer.

Ligesom Øst for Gjern er Jordsmonnet ogsaa Vest for Gjern stærkt bakket; men Jorden er her af meget daarlig Beskaffenhed, og Bakkerne ligger derfor kun i Lyng og Smaakrat af Eg og Bøg. Ind imellem er der enkelte dyrkede Slugter, der dog kun giver en kummerlig Løn for det Arbejde, der er ved Dyrkningen. Men disse Lyngbakker er landskendte for deres Skønhed, mange kendte Mænd, bl.a. Digteren Jeppe Aakjaer, ejer Parceller derude. Det er heller ikke uden Grund; der er et rigt Dyreliv, ikke mindst Fugleliv i Bakkerne, saa en Tur rundt paa de mange Aase og Høje, hvorfra den navnkundigste kaldes "Trolldøj"; naar Lyngen blomstrer, Bierne summer og Fuglene synger, er Umagen værd, selvom ogsaa Sandet vil gaa ind i Skoene, naar man færdes omkring ad snirklede Stier.

Mærkeligt er det at lægge Mærke til, saa hurtigt Jorden kan skifte om fra at være god til at henligge i Lyng. Som eksempel herpaa kan nævnes, at der gaar en Vej i nordøstlig Retning fra Gjern; paa den ene Side af Vejen findes de dejligste Hvede-, Byg-, Roe- og Kløvermarker, der giver Landskabet et helt dansk Præg, hvis ikke Træerne saa tydeligt bar Mærker af den svidende Vestenvind, der vist ikke mærkes saa meget paa Øerne; og paa den anden Side af Vejen er der typiske fynske Lyngbakker, hvorpaa der til lidt Afveksling er nogle enkelte Enebærbuske og noget Ege- og Bøgepur.

Skifter Naturen brat fra den ene Yderlighed til den anden, saa er det samme vist i endnu højere Grad Tilfældet med det folkelige og aandelige Liv paa min Hjemegn.

Kolbækgård ca. 1906-1910

Indre Mission har i mange Aar haft Føringen indenfor Kirken, idet der siden Aarhundredskiftet har været Præster af denne Retning, og som Følge deraf har der været mange Missionsfolk. Dette har haft stor Indflydelse paa det folkelige Liv, d.v.s. der ikke har været meget af det. Missionsfolk interesserer sig, som en Missionsmand selv har sagt det, for Bibelen og saa for det rent materielle, hvorimod de ikke kan se noget godt i alt det mellemliggende, det folkelige og menneskelige, som Grundtvigianerne sætter højt.

Dog har den grundtvigske Retning hævdet sig nogenlunde, selvom den er i Mindretal. Sidst i forrige Aarhundrede var der nemlig en ung, grundtvigsk Præst i Gjern, og han forstod at tage Sagerne paa en saa dygtig og frisk Maade, at det tydeligt spores den Dag i Dag i det folkelige Liv. Det er den nidkære, frisindede Mand, hvis Forkyndelse gjorde et meget stærkt Indtryk paa

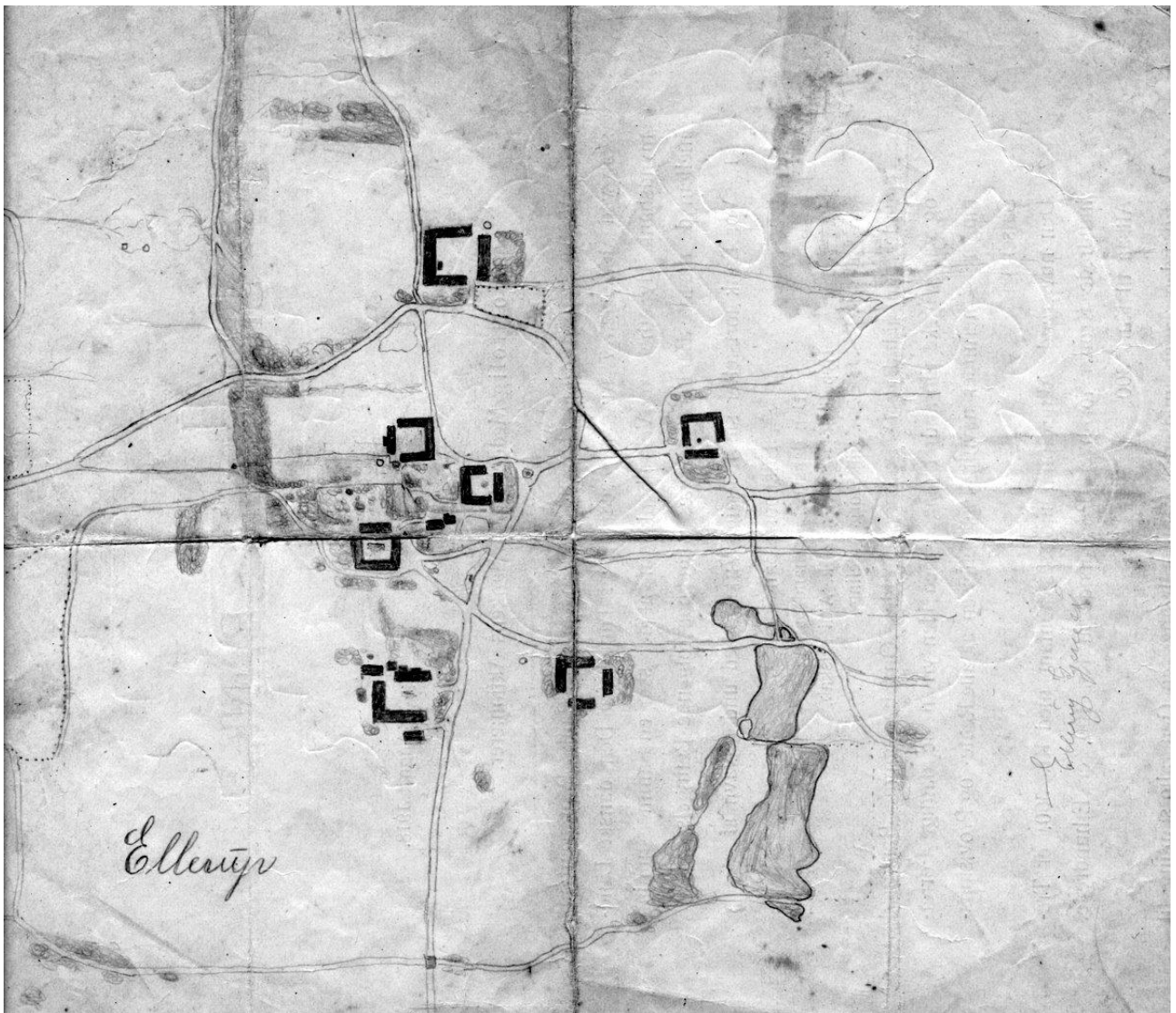
nogle af dem, der den Gang var unge, man kan takke for, at der for nogle Aar siden lykkedes at danne en lille Valmenighedskreds – Som en Frugt af dette Vækkelsesarbejde i Firserne og Halvfemserne staar ogsaa Forsamlingshuset, hvor der ofte har været samlet mange Mennesker til Molder og Foredrag af forskellig Art.

Forsamlingshuset har naturligvis ogsaa været Samlingssted for en Del af Egnens unge; en rigtig Ungdomsforening har man dog aldrig kunnet drive det til. Der findes nok en af dette Navn; men det er kun slet og ret en Balforening. Derimod har der i mange Aar været en temmelig livskraftig Gymnastikforening, der, om end Tilslutningen har været stærkt svingende, har gjort et godt Arbejde for at samle de unge om noget, der er godt.

Dette er en Prøve paa at give et Billede af min Hjemstavns Natur og folkelige Liv.

Niels Peter Nielsen på Askov Højskole ca. 1930.

Livet på Grauballe Fattiggård

uddrag af bestyrerens dagbog 1880 til 1907

Af Dorte Frandsen

Grauballe Fattiggårds historie startede den 1. april 1880 og sluttede den 16. april 1907, da man flyttede de sidste 7 beboere til Svostrup Asyl, som var blevet oprettet til formålet i den gamle skole i Svostrup. Grønbæk-Svostrup Kommune købte i 1880 Grauballe Vestergård for at oprette en fattiggård, og stedet blev, i de 27 år fattiggården eksisterede, opholdssted for en lang række forældreløse børn, gamle, fattige, syge og handicappede personer, som ikke havde andre muligheder for at få tag over hovedet.

Ud over bestyrerparret havde man ansat en pige og en karl til at passe besætningen – i starten fire heste, 11 køer, tre kvier, en kalv, to tyre, tre stude, en vædder, ni får og tre svin - og klare det daglige arbejde på gården sammen med de af fattiglemmerne, som havde helbred til at deltage. At fortælle hele fattiggårdens historie i få ord er umuligt, men gennem de følgende uddrag af fattiggårdens dagbog, kan man få en fornemmelse for, hvordan livet formede sig for de af samfundets svageste, som måtte tilbringe en del af deres liv på fattiggården i Grauballe.

1. apr 1880 Mødte Bestyren (*Frands Christian Laursen*) og Overtog Gaarden. Karlen og Pigen ligeledes var mødte og forrettede det daglige Arbejde
2. apr 1880 Mødte Anders Gregersen, Martinus Christensen og passede Kreaturene, Bestyren og Karlen forrettede forskjelligt Arbejde
3. apr 1880 Bestyren i Silkeborg efter Vare, Karlen og en Dagleier kørte Halm af Laden over Hestestalden, Anders Gregersen passede Kreaturene, Christian Bek mødte
4. apr 1880 Var Bestyren og Karlen i Voldby efter Flyttegos, Anders Gregersen passede Kreaturene, de andre havde Frihed
5. apr 1880 Kørte Bestyren, Karlen og 3 Dagleiere det sidste Halm af Laden. Anders Gregersen passede Kreaturene, Christian Bek forskjelligt Arbejde
6. apr 1880 Flyttede Bestyren, Karlen og 3 Dagleiere Tærskemaskinen af Laden om Formiddagen, om Eftermiddagen kørte Karlen og 2 Dagleiere Gjødning af Gaarden, 1 Dagleier var i Grusgraven, Anders Gregersen passede Kreaturene, Christian Bek forskjelligt Arbejde, Bestyren var i Silkeborg efter Vare.

7. apr 1880 C. Bek, Bestyren, Karlen og 2 Dagleiere ved forskjelligt Arbeide, A. Gregersen passede Kreaturene
2. jul 1880 Bestyren flyttede Fattiglemmerne i det nye Stuehuus, Karlen slaaet Kløver, de andre hjulpen til med Flytningen, Ole Hansen passede Kreaturene, Søren Christensen, Rasmus Thomsen, Christen Pedersen, Jens Laursen, Christian og Kristine mødte
18. feb 1881 Bestyren fik en Finger knust i Tærskemaskinen, Karlen, Jens Peder Dyhr, Anders Gregersen, Jens Peder rensset Rug, de andre indvendig Arbeide
20. maj 1882 Bestyren i Silkeborg, Karlen harvet, Anders Gregersen passede Kreaturene, J. Peder Murer kalket i Kostalden, de andre indvendig Arbeide, Jens Danielsen Jensen druknede i Mosen 9 Aar gammel
28. maj 1882 Anders Gregersen passede Kreaturene, de andre havde Frihed, Jens Daniel Jensen blev begravet
6. feb 1883 Bestyren eftersiet Redskaber og Indventaret, Karlen og Jens Peder Simonsen arbeidet i Laden, Anders Gregersen passede Kreaturene, de andre indvendig Arbeide
7. feb 1883 Bestyren opgjort Regnskab for 1882, Karlen smurt Seletøi, Anders Gregersen passede Kreaturene, de andre indvendig Arbeide
8. feb 1883 Bestyren ordnet ved Redskaberne og opgjort Regning med Tilsynet, Karlen og Jens Peder Simonsen forskjelligt, Anders Gregersen passede Kreaturene, de andre indvendig Arbeide
9. feb 1883 Bestyren fraflytter Gaarden efter Overenskomst Med Sogneraadet Den nye Bestyre tiltraate Gaarden (*Kristen Andersen Sjørøi, foreløbig bestyrer*)
16. feb 1883 Karlen pasede Heste og Sviin samt Arbeide samen med Jens Peder Simonsen i Laden, Peder Murer slog Brænde i Styker, Jens Peder Dyhr holt Skole med de smaa Børn, Jens Peder Jensen bar Tørv til Kjøknets samt paastede Vand til Kreaturene og gik Anders Gregersen til haande med at fodre, Anders Gregersen forestod det med at pase Kreaturene, de andre indvendig Arbeide, Bestyren kastet Rug, molte Koren ud til Kreaturene og Sviinen og hentet Boehave i Frausing

18. maj 1883 Foregik der en stor udorden ved Bordet under spisningen, Karen Marie Lottrup, som pleiede at udføre hværvet med at bede til Bordet og fra Bordet, anstillede sig saaledes fordi hinde og en anden af Fattiglemmerse vare kommet i udstand, at hun ikke vidste hvem der skulle udføre det, eller rettere hun vilde ikke. Da en anden saa udførte det i stedet for hinde opstod der en heftig Latter mod den som udførte det og særlig fremhæves Karen Marie Lottrup og Marie Borres, som ophavere til denne slette udorden
17. jun 1883 Peder Jensen Murer indsat i Aresten Kl 10 Aften til Kl 9 Aften for at være i Beruset tilstand og tillige en grov Opsetsighed
30. jun 1883 Ole Hansens Kone, Petrine Pedersen opført sig meget utilbørlig i omtale til de øvrige af Fattiglemmerne om Bestyren
4. aug 1883 Jens Peder Simonsens Kone, Inge Johanne Nielsen, opført sig meget udsømmeligt
7. aug 1883 Jens Peder Simonsens Kone, Inge Johanne Nielsen, udvist Trossighed og negtet at udføre Arbeide
8. aug 1883 Jens Peder Simonsens Kone, Inge Johanne Nielsen, forlod Fattiggaarden uden Tilladelse
10. aug 1883 Jens Peder Simonsens Kone, Inge Johanne Nielsen, ankommen til Fattiggaarden efter udlovlig bortgang af 8de dennes, Kl 11½ Natten. Jens Peder Simonsens Kone, Inge Johanne Nielsen, indsat i Arest fra Kl 6½ Maargen til Kl 9 Aften
26. aug 1883 Jens Peder Simonsen var i beruset Tilstand
27. aug 1883 Jens Peder Simonsen var i beruset Tilstand og tillige utilbørlig i Tale og tillige begjorte et Kammer i Aresten
2. okt 1883 Bestyrer Christian Sjørlev fraflyttede Fattiggaarden (*ny bestyrer var Mads Christian Kristensen*)
4. nov 1883 Drengen Jens fraflyttet, som skulde Tjene for Lønd 80 kr
8. dec 1883 Jens Peder Jensen Murer Skjenket 2 Kroner af Sogneraadet og fra By 2 Dagen med Sogneraadets Tilladelse
9. jan 1884 Karen Marie Lottrup Født et Barn
3. feb 1884 Jens P. Dyhr blev afhentet paa Arbeidsanstalten i Horsens, blev indsat i Arest 24 timer efter Sogneraadets Ordre
15. sep 1884 J. P. Andersen Dyhr Kommanderet fra By og ikke vendt tilbage samme Dag

26. sep 1884 Marie Borre og hendes Barn Orlov til Ans Marked og ikke senere vendt tilbage
1. nov 1884 Peder Kramers Kone Ankommen til Gaarden i Pleje med en Godtgørelse af 50 kr Aarligt
11. jan 1885 Jens Peder Simonsen fik tilladelse til at gaa fraby, Blev ful og Kastet Frak og Tørklæde Bort
25. jan 1885 Karen Marie Lottrup sat i Aresten 2 Timer for Opsætsighed
15. mar 1885 Jens Hansen Indlagt paa Fattiggaarden som Sinssyg
10. apr 1885 Karen Marie Lottrup Orlov 5 Dage til Randers med Udgift 2 Kr
25. apr 1885 Karen Marie Lottrup Opsætsig mod Bestyren og Bestyrinden
26. apr 1885 Jens Hansen opsætsig og Reist fra Gaarden
8. jul 1885 Karen Marie Lottrup ført paa Arbeianstalten i Viborg for opsætsighed
5. aug 1885 Karen Marie Lottrup ført fra Arbeianstalten
7. sep 1885 Karen Marie Lottrup ved Dogter, men feiler ikke noget, men kom i Aresten Da hun kom fra Dogter
13. okt 1885 Flere Fattiglemmer tilkjent Gratiale-tilsammen 15 Kr
24. feb 1886 Bertoline i Arest for at Slaa Di smaa Børn
11. okt 1886 8 Fattiglemmer tiltjent Gratiale tilsammen 12 Kr
13. jan 1887 Hans Pedersen og husholder indlagt paa grund af Ildebrand
15. jan 1887 Hans Pedersens Husholder Indlagt paa Sygehuset for Benbrud
6. feb 1887 Hans Pedersens Husholder født et Barn
14. mar 1887 Marie Lottrup Gift og hendes Tøi Udleveret
15. apr 1887 Hans Pedersens husholder i Politiforhør i Kjellerup
24. apr 1887 Hans Pedersen og Husholder Tilligemed Børn Reist
3. jan 1888 Andreas Pedersen af Iller optaget paa Gaarden som Sindsforvirret og Slog 19 Vinduer itu den første Nat og maatte Vogte ham det meste af Natten
- 18.jan 1888 Andreas Pedersen af Iller Bortreist og kommen noget til Bevidstheden
3. mar 1888 Inger Kathrine Pedersen forsøgt Ildspaaættelse, Fattiglemmer i Politiforhør for Do
8. apr 1888 Esper Pedersen til Marked og Udeblev om Natten

8. apr 1888 Esper Pedersen Aresteret i Horup for Mistænkt Ildspasættelse paa Vallergaard i Gjødvad
21. jun 1888 Peder Christian Mogensen Indlagt i Pleie
30. jun 1888 Peder Christian Mogensen Bortreist og Kureret
1. maj 1889 Den ny Bestyrer Modtog Gaarden den 1. Marts (*Anders Christian Nielsen*)
9. maj 1889 Den 9. Mai eftersat af Herredsfoged Krappe Personlig her paa Fattiggaarden
30. aug 1889 Kristine Pedersen i Aresten for Opsætsighed imod Bestyren og Bestyrinden
5. dec 1889 Ane Kathrine Jensen, Iller og hundes Barn optaget paa Fattiggaarden
27. dec 1889 Ane Kathrine Jensen i Forhør i Hørup
9. jan 1890 Ane Kathrine Jensens Barn Død
10. jan 1890 Dogteren var her paa Fattiggaarden at syne Drengen Johan Valdemar Jensen som Lig, og ved Peder Dyhr og Severine Pedersen for Sygdom
11. maj 1890 Frederik Jensen og Svensk Kristine Sloges
25. maj 1890 Ane Kathrine Jensen Død 24 Aar 9 Maaneder gammel
3. nov 1890 Karen Marie Nørgaard Christensen optaget paa Fattiggaarden
4. nov 1890 Karen Marie Nørgaard Christensen født en Søn
Jens Hansen Reist fra Fatiggaarden med ald sit Tøi
20. dec 1890 Jens Hansen hjemkommen fra Kjellerup Arest
4. apr 1891 Frederik Tilladelse at Reise hen til sin Søns Konfirmation
9. okt 1891 Uddelt Gratiale til Fattiglemmerne I aldt 16 Kr 50 Ør
1. nov 1891 Severine Pedersen kommen Hjem af tjeneste, Julius Kraul kommen Hjem af tjeneste, Gustav Kraul kommen Hjem af tjeneste, Christian Viborg kommen Hjem af tjeneste
1. jul 1892 Dogteren paa Gaarden at Undersøge Peder Dyhr for Sindssygdome
28. feb 1893 Kristine Pedersen og Datter Emma kommen til Fattiggaarden og var Fnatte
18. aug 1893 Amsraadsmedlem Slat eftersat Fattiggaarden
28. sep 1893 Jens Balle gjort sig Opsætsig og vist fra Bordet

4. okt 1893 Jens Hansen gjort sig Opsætsig og sat i aresten fra om Middagen til Aften Kl 11
6. okt 1893 Tilsynet var paa Fattiggaarden og ater satte Jens Hansen i Aresten medens di var paa Gaarden
14. nov 1893 Bertoline Simonsen og hinders Søn Reist til Ans som Husholder
19. nov 1893 Bertoline Simonsen og hinders Søn kom tilbage til Fattiggaarden
3. jan 1894 Idiot Carl Peder Johansen Reist opp Harboøre Komune
18. jan 1894 Jens Peder Andersen Dyhr Reist paa Viborg Sindssygeanstalt
20. mar 1895 begyndte Fattiggaarden at sælge Mælk til Ebstrup
16. aug 1895 Mette Marie Vang Indlagt paa Fattiggaarden
18. sep 1895 Uddelt Gratiale til Fattiglemmerne I aldt 23 Kr
25. okt 1895 Mette Marie Vang Født en Pige Barn
11. nov 1895 Mette Marie Vangs Barn Hjemmedøbt med Navnet Kamilla Magdalene Nielsen
27. nov 1895 Mette Marie Vangs Barn sat ud i Pleie hos Niels Thygbos, Svostrup Mark
30. nov 1895 Mette Marie Vangs Barn Død
7. aug 1896 Ruseren Andreas indlagt paa Fattiggaarden med Deleriom
12. aug 1896 Do do (red.: *Ruseren Andreas*) indlagt paa Silkeborg Sygehus
25. aug 1896 Afhendt Ruseren Andreas fra Sygehuset til Fattiggaarden
26. aug 1896 Ruseren Andreas Reist til Grønbæk Sogn
27. feb 1900 Jens Peder Andersen Dyhr afhendt fra Viborg Sindssyge Anstalt som Lig hjem til Svostrup
4. mar 1900 Begravet i Svostrup Kirkegaard
15. jul 1900 Svensker Jørgen Andersen Død
28. jul 1900 Christen Andersen, Svostrup Kro, fik Svensker Jørgen Andersens Efterladenskab, særlig Redskabstøi
14. okt 1900 Ane Johanne Marie Jacobsen afhendt fra Silkeborg Arest
4. jan 1901 Ane Johanne Marie Jacobsen afhendt af Sognefogden, Stor sogneraadsmøde, 5 ny Medlemmer fik deres Beskæftigelse
14. feb 1901 Severine Josefine Nielsen meldt sig paa Fattiggaarden
15. feb 1901 Severine Josefine Nielsen nedkommen med en Søn

17. mar 1901 Severine Josefine Nielsen Barn I Kirke og Døbt med Navn Niels Marinus Nielsen I Svostrup Kirke
26. mar 1901 Severine Josefine Nielsen Reist I Tjenneste, Iller
27. okt 1901 Idiot Margrethe Sørensen Indlagt paa Fattiggaarden fra Ans
13. feb 1902 Kjørt 3 Børn af Søren Hjulers, Borup, med Sygevogn til Silkeborg Sygehus
20. feb 1902 Kjørt Konen og en Barn af Søren Hjulers, Borup, med Sygevogn til Silkeborg Sygehus
21. feb 1902 Hendtet Søren Hjulers Kone fra Silkeborg Sygehus og indlagt paa Fattiggaarden
22. feb 1902 Kjørt Søren hjuler og hans mindst Barn som Døde til Svostrup Kirkegaard
29. mar 1902 Hendtet 2 af Søren Hjulers Børn fra Silkeborg Sygehus til Gaarden
26. apr 1902 Hendtet 2 Børn af Søren Hjulers fra Silkeborg til Gaarden
28. apr 1902 Kjørt Søren Hjulers Kone og 4 børn til deres Hjem i Borup
30. maj 1902 Christian Laurids Christensens Sebererede Kone indlagt paa Fattiggaarden, Karen Marie Christensen
29. jun 1902 Eftersyn af Amtsraadsmedlem Morten Hul
1. nov 1902 Christen Bertelsen Indlagt paa Gaarden som Understøttelsesmedlem (*alderdomsunderstøttelse*)
30. nov 1902 Kjørt Dogter til Indsider Martin Sørensen, Grauballegaards Mark
4. dec 1902 Hans Peder Jensen Vor Indlagt paa Fattiggaarden paa Lemming Kommunes Regning
6. dec 1902 Hendtet Martin Sørensen som Lig fra Silkeborg Sygehus
9. dec 1902 Kjørt Martin Sørensen til Svostrup Kirke som Lig
2. jan 1903 Hendtet den Døvstumme fra Iller til Fattiggaarden
23. feb 1903 Kjørt en Ligkiste til Borup, Niels Fruelunds Kone, fra J. P. Laursen
26. feb 1903 Afleveret Regnskab til Formanden for Aaret 1902
2. apr 1903 Slagtersvend Andreas Flensborg Indlagt paa Fattiggaarden paa Grund af Sygdom
25. apr 1903 Slagtersvend Andreas Madsen Flensborg Reist fra Gaarden
7. mar 1904 Karen Marie Christensen Indlagt paa Gaarden fra Kjøbenhavn
9. jun 1904 Hendtet Karen Marie Christensen fra Silkeborg Arest

27. jul 1904 Hendtet Karen Marie Christensen fra Silkeborg Arest, sat i 2 Dage
11. aug 1904 Karen Marie Christensen Reist uden Tilladelse fra Gaarden
20. sep 1904 Hendtet Ane Marie Jacobsen i Silkeborg fra Sælland
21. sep 1904 Dogter Lund ved Ane Marie Jacobsen for Krampe
23. sep 1904 Ane Marie Jacobsen Krampe hele Naten
24. sep 1904 Ane Marie Jacobsen slog Døre og Vinduer itu i Vildelse
9. okt 1904 Hendtet Jordemoder forgjæves til Jens P. Nielsens Kone, Nebel
26. okt 1904 Hendtet Jordemoder til Jens P. Nielsens Kone, Nebel
29. nov 1904 Dogter Lund paa Gaarden ved den Døvstumme
6. dec 1904 Kjørt Ane Joahanne Marie Jacobsen fra Silkeborg Sygehus til Viborg Sindssygeanstalt
4. feb 1905 Skjersliber Peder Ditlev Pedersen Indlagt som Syg
10. feb 1905 Peder Sørensen rømt fra Gaarden
20. feb 1905 Jørgen Jensen, Understøttelsesmedlem, Indlagt
28. feb 1905 Skjersliber Peder Ditlev Pedersen Reist fra Gaarden
1. maj 1905 Søren Esper Sørensen Indlagt, 2 fingre skaaren af
23. maj 1905 Søren Esper Sørensen, Reist fra Gaarden
6. feb 1906 Kjørt Karen Marie Christensen til Viborg Arbejdsanstalt
8. feb 1906 Kjørt Jordemoder til Niels Nielsens Kone, Grauballe Mark
9. jan 1907 Hendtet Sygevoan og kjørt Marie Møllesvend til Svostrup Skole
12. jan 1907 Kjørt en Seng fra gaarden og en Natstol til Svostrup Skole
19. jun 1907 Afleveret Fattiggaardens Regnskab for Aaret 1906-7
16. apr 1907 Reist til Svostrup Asyl fra Gaarden med 1 Mandlig og 5 Kvindelige Personer, en var paa Asylet, altså 7 Personer

Arkivets udflugt 2010.

Af arkivleder Tage Franck.

Vores årlige udflugt fandt sted tirsdag d. 22.juni. Turen gik til Silkeborg, da vi jo skal vænne os til, at Silkeborg er vor kommunes ”hovedstad”.

Det var lykkedes os efter ansøgning og ret betænkelige miner i Kulturudvalget at låne nøglerne til Silkeborgs gamle Rådhus på Torvet. Det beroligede dem, at vi havde fået museumsinspektør Keld Dalsgaard Larsen til at vise os rundt.

Der mødte omtrent et halvhundrede medlemmer op, og vi fik en grundig rundvisning i husets forskellige lokaler. Der var flere af Gjern-folkene, der kendte huset fra dengang, det fungerede som administrationsbygning, f. eks. matrikelkontoret og retslokalet.

Vi så borgmesterens kontor på 1. sal med hans skrivebord lige foran det store vindue, hvorfra han kunne sidde og se alle sine ”undersåtters” færden på Torvet nedfor.

Det lokale, der vakte størst interesse, var nok den gamle byrådssal med de flotte, men også lidt ”spøjse” historiske billeder på væggene. Der var også mulighed for at komme ud på en balkon eller tagterrasse i 2.sals højde. Derfra var der en flot udsigt bl.a. til de smukke huse på Vestergade.

Selskabet diskuterede ivrigt, hvad Rådhuset fremover kunne bruges til. Der var forslag både om, at der kunne indrettes bryllupssal i byrådssalen, eller turistinformation, Jorn-museum m.m.

Bagefter gik vi over Torvet, hvor Keld Dalsgaard Larsen benyttede lejligheden

til at udpege nogle historiske bygninger, bl.a. Købmand Jones’ lejlighed på hjørnet af Søndergade over herretøjsforretningen, Hotel Dania og Langhoffs konditori, og omtalte Darr’s Rutebilfabrik, der lå der, hvor Føtex ligger i dag. Vi gik så langs kirken ned til Silkeborg Museum, der jo ligger i den gamle, gulmalede Silkeborg Hovedgård. Her koncentrerede vi os om den ”gamle” afdeling med bl.a. Købmand Jones’komplette stuer fra slutningen af 1800-tallet.

Vi så også samlingerne af glas og af pottemagerting fra netop Sorring m.m. Til sidst var der kaffe og lækker sommerkage i museets kantine. Keld Dalsgaard Larsen var med os på hele turen og fortalte videre om Silkeborgs historie under og efter kaffen.

Gamle husråd

Indsamlet af Dorte Frandsen

Til ømme fødder

En salve af 10 Quint ren Talg, 10 Quint Haandsæbe, hvor samme er tilsat 6 Quint Kamfersperitus, vil Huden atter blive blød og ømheden forsvinde

Susen for ørerne

Naar man bager Brød, skal man lave et lille et paa en 2-3 Pund, og naar det saa er bagt nok, skal man, medens det endnu er hedt, skære den yderste Skorpe fra og slaa halvanden af et lille Glas Brændevin paa den hede Krumme og holde det til Øret.

Øjenvand

Baldrian, Øjentrøst, Fennikens øverste Spidser naar den blomstrer, røde og hvide Roser, ½ Pund af hver Slags, samt ¼ Pund Rosmarin, der alt sammen blandes og stødes og kommer i en glaseret lerpotte; deri kommer 2 Lod stødt Kanel og så megen Vin, at den staar to Fingres Brede over Blandingen, hvorefter det dækkes vel til og hensættes i 24 Timer, og deraf brænder man saa Vand i en Brændevinspande, som man brugte i tidligere tid. Dette Vand er godt at drikke af og at vaske Øjnene med, da det hjælper for alle de Øjentilfælde, som tænkes kan.

Husk at læse, hvad der står med småt i bunden af siden!